

De nieuwe kunstvakken in de vernieuwde tweede fase

September 2009

Inhoudsopgave

De nieuwe kunstvakken in de vernieuwde tweede fase	2
1. Opzet en inhoud van de vakken	4
1.1. Kunst (drama/muziek/dans/beeldende vormgeving)	4
1.1.1. Inleiding	4
1.1.2. Het centraal examen	4
1.1.3. Het schoolexamen	5
1.2. Het 'smalle' vak kunst (algemeen)	5
1.2.1. Inleiding	5
1.2.2. Inhoud van het vak kunst (algemeen)	6
1.2.3. Gevolgen voor de uitslag	6
1.2.4. Knippen na de uitslag	6
1.2.5. Cijferlijst, schooladministratiepakket en BROn	7
1.3. Examen doen in twee kunstvakken	7
2. Bezemkandidaten ckv2 vwo	9
3. Een centraal examen met en/of op de computer	11
3.1. Inleiding	11
3.2. Organisatie en de afname van digitale examens	12
3.2.1. Keuze extra examenzitting eerste tijdvak	12
3.2.2. Testen en testen	
3.2.3. Beveiliging	12
3.2.4. Onregelmatigheden bij afname	12
3.2.5. Systeemeisen	13
3.2.6. Toezending materialen	13
3.2.7. Aandachtspunten bij de extra examenzittingen 2010	14
4. Kandidaten met een beperking	16
5. Waar vind ik wat?	17

De nieuwe kunstvakken in de vernieuwde tweede fase

In de vernieuwde tweede fase zijn een aantal zaken, zoals de profieleisen en de slaag/zakregeling aangepast. Voor veel vakken betekent dat een iets gewijzigde context maar niet een principiële andere opzet. Voor de 'nieuwe kunstvakken' ('nieuw' omdat zij bij de invoering van de tweede fase aan het eind van de vorige eeuw naast de bestaande kunstvakken 'oude stijl' werden ingevoerd), ligt dat anders. Daar is op enkele punten sprake van een forse wijziging. Ook wijkt de opzet van de vakken in de vernieuwde tweede fase op onderdelen af van die van de meeste andere vakken.

De wijziging ten opzichte van de oude situatie in de tweede fase:

De vaknamen zijn veranderd: de vakken ckv2 en ckv3 en het combinatievak (ckv2,3) zijn vervangen door kunst (drama), kunst (dans), kunst (muziek) en kunst (beeldende vormgeving).

Ckv2 kende geen centraal examen, wel een door de CEVO beschikbaar gestelde 'centrale' eindtoets die deel uitmaakte van het schoolexamen. Kunst (drama etc.) heeft een schoolexamen én een centraal examen. Dat centraal examen bepaalt de helft van het eindcijfer, net als bij de andere vakken met een centraal examen. Net als de vroegere door de CEVO geleverde eindtoets is het centraal examen een computerexamen. De vier verschillende vakken kunst (drama), kunst (dans), kunst (muziek) en kunst (beeldende vormgeving) hebben alle hetzelfde centraal examen, dat mede daarom ook een eigen naam heeft gekregen: kunst (algemeen).

Wat is er uniek aan de nieuwe kunstvakken in de vernieuwde tweede fase?

Ten eerste zijn de nieuwe kunstvakken op het havo (vanaf 2009) en vwo (vanaf 2010) de eerste vakken met uitsluitend een computerexamen als centraal examen. Dat vergt van scholen een zorgvuldige planning en voorbereiding.

Bovendien is het vrij uniek dat bij de nieuwe kunstvakken een deelvak is blijven staan dat uitsluitend een centraal examen heeft, namelijk het vak kunst (algemeen).

Deze uitzonderingspositie kan vragen oproepen bij de toepassing van uitslagregels, bij de invoering in schooladministratiepakket en BRON, en bij de vermelding op de cijferlijst. Omdat maar weinig kandidaten alleen kunst (algemeen) doen, zijn niet alle regels daarop goed afgestemd.

Ten derde: zoals ook bij de kunstvakken 'oude stijl' kan een kandidaat examen afleggen in zowel muziek als tekenen, zo is ook bij de nieuwe kunstvakken onder bepaalde voorwaarden een combinatie toegestaan van bijvoorbeeld kunst (drama) en kunst (beeldende vormgeving). Omdat het weinig zinvol is om de kandidaat twee maal hetzelfde centraal examen te laten afleggen, is daarvoor een bijzondere regeling gemaakt die opnieuw vragen kan oproepen bij de uitslagbepaling, de verwerking in BRON en de vermelding op de cijferlijst.

Voor wie is deze brochure bestemd?

Voor zowel de docenten in de kunstvakken, als de examensecretaris. Dat er een centraal examen is, is voor de examensecretaris gesneden koek; dat kent hij ook van de meeste andere vakken. Maar dit is wel vaak nieuw voor de vakdocenten en dit kan vragen oproepen als: Kan ik dan nog theorie toetsen in het schoolexamen, waar verwerk ik dat cijfer, hoe weeg ik dat?

Specifiek van belang voor de examensecretaris is de informatie over de uitslagbepaling, cijferlijst, verwerking in BRON. Voor de *mainstream* wijst het zich vanzelf, maar elke school moet er rekening mee houden dat zij, misschien onverwacht, met één van de in deze brochure beschreven uitzonderingen te maken kan krijgen.

Voor de examensecretaris, maar ook voor de vakdocent en voor de systeembeheerder, is de informatie van belang over de consequenties van de digitale examinering.

Voor welke jaren geldt deze brochure?

Waar in algemene zin wordt geschreven over de opzet van de 'nieuwe kunstvakken', zal dezelfde informatie ook van toepassing zijn op de examens in 2011 (havo én vwo) en latere jaren. Specifieke oplossingen kunnen van jaar tot jaar worden gewijzigd. Bij die teksten wordt in deze brochure dan steeds het jaartal vermeld.

Heeft u na het lezen van deze brochure nog vragen, dan verwijzen wij u graag naar het vragenformulier op Examenblad.nl (www.examenblad.nl), of als rechttoe rechtaan mail aan info@cevo.nl (en vanaf 1 oktober 2010 info@cve.nl), ter attentie van mw. F. Martin.

Utrecht, 15 september 2009.

Ameling Algra, secretaris havo en vwo van de CEVO

Freya Martin, clustermanager kunstvakken en talen havo/vwo van de CEVO

1. Opzet en inhoud van de vakken

In de vernieuwde tweede fase bestaan (naast de 'oude' kunstvakken muziek, handvaardigheid, tekenen en textiele werkvormen) vier 'nieuwe' kunstvakken: kunst (drama), kunst (dans), kunst (beeldende vormgeving) en kunst (muziek). In het vervolg vaak gezamenlijk genoemd als kunst (drama enz.). In dit hoofdstuk wordt eerst de opzet beschreven van deze vier 'standaardvakken'. Daarna wordt aandacht besteed aan twee bijzondere situaties: de kandidaat die alleen het centraal examen aflegt, en de kandidaat die in zijn vakkenpakket twee 'nieuwe' kunstvakken heeft.

1.1. Kunst (drama/muziek/dans/beeldende vormgeving)

1.1.1. Inleiding

Het gaat hier om vier verschillende vakken, elk met hun eigen vakcode, en eigen naam voor de cijferlijst. Qua opzet zijn de vier vakken kunst (drama enz.) gelijk aan andere vakken als aardrijkskunde of Frans.

Dit betekent in het kort:

Er is voor elk van de vier vakken een (globaal) examenprogramma, vastgesteld door de Minister van OCW. Het examenprogramma bepaalt de stof voor het schoolexamen en het centraal examen. Deze is onder meer te vinden op Examenblad.nl. Het examenprogramma geldt totdat een nieuw examenprogramma wordt vastgesteld, het heeft niet een op dit moment vastgestelde expiratedatum.

De globale omschrijving van de stof voor het centraal examen is nader uitgewerkt door de CEVO in een syllabus, ook te vinden op Examenblad.nl. De syllabus wordt steeds van jaar tot jaar vastgesteld, voor het havo en vwo zijn op dit moment de syllabi vastgesteld voor het centraal examen 2010 en voor het centraal examen 2011. Voor het schoolexamen is er geen syllabus maar een handreiking, van de SLO. Die handreiking is geen voorschrift.

De vakken kunst (drama, enz.) kunnen worden gekozen in het vrije deel van het examenpakket. Zij hebben dan voldoende omvang om te tellen als het vereiste grote vak in het vrije deel. In het profiel Cultuur & Maatschappij kunnen de vakken ook worden gekozen binnen het profieldeel. In dat profiel is het ook mogelijk dat de kandidaat in twee van de vier kunstvakken examen aflegt: één in het profieldeel en één in het vrije deel.

De vier kunstvakken hebben een schoolexamen (stof globaal gedefinieerd in het examenprogramma), en een centraal examen (stof globaal gedefinieerd in het examenprogramma en uitgewerkt in de syllabus).

Schoolexamen en centraal examen krijgen elk een cijfer in één decimaal, het op een geheel cijfer afgeronde gemiddelde van beide is het eindcijfer voor het vak. Schoolexamen en centraal examen tellen dan ook beide even zwaar mee voor de bepaling van het eindcijfer.

1.1.2. Het centraal examen

De vier kunstvakken hebben alle *hetzelfde* centraal examen, ook wel kunst (algemeen) genoemd. Die naam kunst (algemeen) speelt verder voor de kandidaat geen rol. Op zijn cijferlijst komt (bijvoorbeeld) kunst (drama) te staan; met een schoolexamencijfer en een cijfer voor het centraal examen. Dat dit cijfer voor het centraal examen behaald is aan de hand van het centraal examen kunst (algemeen), is niet relevant en wordt ook niet vermeld: de kandidaat heeft examen afgelegd in het vak kunst (drama).

1.1.3. Het schoolexamen

In het examenprogramma van kunst (drama), kunst (dans), kunst (muziek) en kunst (beeldende vormgeving) is de inhoud van het schoolexamen bepaald: “*Het schoolexamen heeft betrekking op de domeinen A [Vaktheorie], B [Praktijk] en C [Oriëntatie op studie en beroep]*”. De vorm van het schoolexamen wordt vrijgelaten. Gezien de aard van de inhoud (B) echter ligt het voor de hand dat de uitwerking voor een redelijk deel uit praktische opdrachten zal bestaan.

De school hoeft zich niet tot deze onderdelen te beperken, want de zin wordt vervolgd met: “*en indien het bevoegd gezag daarvoor kiest: andere vakonderdelen, die per kandidaat kunnen verschillen*”.

Aan die andere vakonderdelen is geen beperking gesteld; er zijn geen onderdelen verboden en er is ook geen maximaal gewicht van de andere vakonderdelen.

De “*andere vakonderdelen*” bieden de school de mogelijkheid om in het schoolexamen naast de verplichte onderdelen óók andere stofonderdelen te toetsen, bijvoorbeeld specifieke onderwerpen (naar eigen keuze) of stof die voorbereidt op het centraal examen kunst (algemeen). Maar:

LET OP: Het is toegestaan om in het schoolexamen ook stof voor het centraal examen te toetsen. Maar de daarvoor behaalde cijfers tellen dan mee voor het schoolexamencijfer. Gewicht toegekend aan deze ‘c.e.-stof’ gaat dus ten koste van het gewicht van de overige stof in het schoolexamen, de op het specifieke kunstvak gerichte stof; de praktijk/het meer specifieke krijgt dan een gewicht lager dan 50%. Het is aan de school om te bepalen wat in het schoolexamen een goed evenwicht is.

Het cijfer voor het centraal examen is het cijfer dat behaald is voor de c.e.-toets ‘kunst (algemeen)’. De schoolexamencijfers die gerelateerd zijn aan de examenstof van kunst (algemeen) mogen niet worden vervlochten in het c.e.-cijfer.

Op scholen wordt soms (vaak) een onderwijsopzet gehanteerd waarbij de afzonderlijke groepen voor bijvoorbeeld kunst (muziek) en kunst (beeldende vormgeving) worden gecombineerd bij de voorbereiding op het centraal examen. Omdat de verschillende kunstvakken hetzelfde centraal examen hebben, is zo’n opzet inhoudelijk goed mogelijk. Als dan in de gezamenlijke groep ook kunst (algemeen) schoolexamantoetsen worden afgenomen, dan tellen de cijfers daarvoor mee in het schoolexamen van de diverse kunstvakken. Deze toetsen worden dus gewogen gevoegd bij de beoordeling door de docent muziek respectievelijk beeldende vormgeving enz.

LET OP: Als een kandidaat alleen het ‘smalle’ vak kunst (algemeen) doet, heeft hij uitsluitend een centraal examen. Voor hem tellen dan de schoolexamantoetsen NIET mee in het examencijfer (zie hierna 1.2).

1.2. Het ‘smalle’ vak kunst (algemeen)

1.2.1. Inleiding

In de vernieuwde tweede fase is het mogelijk dat de kandidaat *uitsluitend* examen aflegt in het ‘smalle’ vak kunst (algemeen). Dus zonder de bijbehorende meer specifieke invulling van drama, dans, muziek of beeldende vormgeving. Kunst (algemeen) heeft voor deze bijzondere situatie een eigen vaknaam en vakcode. Het unieke aan het vak is, dat het geen schoolexamen kent. Het bestaat uitsluitend uit één centrale toets.

Het smalle vak is niet groot genoeg voor vulling van het vrije deel. In de vernieuwde tweede fase moet het vrije deel met één groot vak worden gevuld. De kandidaat die in het vrije deel kunst (algemeen) volgt, móet daarnaast ook tenminste één groot vak in het vrije deel volgen.

1.2.2. Inhoud van het vak kunst (algemeen)

Kunst (algemeen) heeft uitsluitend een centraal examen. De inhoud van het vak wordt bepaald door de in het examenprogramma vastgestelde en in de syllabus uitgewerkte stof voor het centraal examen. Het is NIET mogelijk om daaraan stof toe te voegen. Het is ook NIET mogelijk om voor het smalle vak kunst (algemeen) meetellende schoolexametoetsen te geven. Als de kandidaat kunst (algemeen) zijn lessen volgt samen met de kandidaten die zich in het kader van kunst (drama enz.) voorbereiden op het centraal examen, en als de school ervoor kiest om in het kader van die lessen ook schoolexametoetsen af te nemen (zie 1.1.3) dan tellen deze toetsen voor deze kandidaat NIET mee.

LET OP: In de eerste, op papier aan scholen gestuurde versie van de syllabi kunst (algemeen) staat hieromtrent onjuiste en verwarrende informatie. De syllabi op www.examenblad.nl zijn op dit punt aangepast.

1.2.3. Gevolgen voor de uitslag

Als een kandidaat examen aflegt in kunst (algemeen), is daarmee zijn vrije deel niet adequaat gevuld. Het vak is daarvoor te klein. Ook een tweede klein vak naast kunst (algemeen) leidt niet tot vulling volgens de voorschriften. Terwijl in de oude tweede fase de studielast een optelsom van onderdelen was, is in de vernieuwde tweede fase het voorschrift dat voor bepaling van de uitslag in het vrije deel één groot vak wordt meegenomen dat het vrije deel geheel vult. De kandidaat die examen aflegt in het smalle vak kunst (algemeen), moet dus ook een ander vak in zijn vrije deel hebben, bijvoorbeeld aardrijkskunde. Kunst (algemeen) kan dan NIET aardrijkskunde vervangen, ook niet bij een slecht examenresultaat. Aardrijkskunde móet in de uitslag worden betrokken.

Omdat echter in de vernieuwde tweede fase compensatie weer een rol speelt, kan het smalle vak wel een positief effect op de uitslag hebben. Heeft een kandidaat voor dit vak een 7 of hoger behaald, dan kan dat cijfer bijdragen aan de eis van een voldoende gemiddelde als elders in de lijst van eindcijfers een vier of twee vijven voorkomen. Een negatief effect op de uitslag is niet mogelijk. Immers, het vak is sowieso een extra vak. En dat wordt niet bij de uitslag betrokken als de kandidaat daardoor zou worden afgewezen.

1.2.4. Knippen na de uitslag

Het smalle vak wordt waarschijnlijk zeer zelden door kandidaten gekozen. Iets vaker komt het wellicht voor dat een kandidaat in meer grote 'vrije' vakken examen aflegt dan het verplichte minimum van één. Dus bijvoorbeeld: aardrijkskunde én kunst (muziek). Dan kan zich de situatie voordoen dat het voor de uitslag gewenst is om aardrijkskunde als groot vak in het vrije deel mee te tellen, en van kunst (muziek) het schoolexamendeel weg te laten. Zie onderstaand voorbeeld:

Algemeen deel, profieldeel alles 6 en één 4.
Vrije deel aardrijkskunde
Vrije deel kunst (muziek) een 6, bestaande uit een 4,0 voor het schoolexamen en een 8,0 voor het centraal examen.
De kandidaat is niet geslaagd als aardrijkskunde wordt weggelaten. Evenmin als kunst (muziek) wordt weggelaten. Maar wél als kunst (muziek) wordt vervangen door kunst (algemeen), dus alleen het schoolexamen wordt weggelaten.

Dit kan dan achteraf, bij de vaststelling van de uitslag, gebeuren. Het lijkt misschien vreemd. Maar het is een consequentie van de op zichzelf goede regel dat wie kán slagen, ook móet slagen.

1.2.5. Cijferlijst, schooladministratiepakket en BRON

In het examenjaar 2009 was BRON nog niet voorbereid op de specifieke, voor ons uitzonderlijke situatie in het examensysteem van een vak met alleen een centraal examen. Hetzelfde gold waarschijnlijk voor de schooladministratiepakketten. Onduidelijk is of de uitzondering in 2010 goed in de systemen verwerkt is. Als dat niet het geval is, volgt hier een *work-around*. Over BRON zal in de Maartmededeling worden aangegeven of de *work-around* nodig is.

Voor de *cijferlijst* bij het smalle vak kunst (algemeen) geldt:

Daarop staat de vaknaam kunst (algemeen). De kolom voor het schoolexamen is onbruikbaar gemaakt. In de kolom voor het centraal examen staat het vastgestelde cijfer voor het centraal examen, in één decimaal. En het eindcijfer is het op een geheel cijfer afgeronde cijfer voor het centraal examen.

Als het *schooladministratiepakket* dit niet toestaat, kan de school daarin als schoolexamencijfer hetzelfde cijfer invoeren als het cijfer voor het centraal examen. Het eindcijfer, en daarmee de uitslagbepaling, is zo op orde. Handmatig (bijvoorbeeld door export naar een tekstverwerker) zal de school de definitieve cijferlijst zo moeten aanpassen dat daarop geen schoolexamencijfer verschijnt.

Als BRON geen c.e.-cijfer zonder s.e.-cijfer toestaat, geldt een vergelijkbare omweg. Na vaststelling van het c.e.-cijfer (dus op de dag dat de normering bekendgemaakt wordt!) voert u het c.e.-cijfer in én als s.e.-cijfer hetzelfde cijfer. BRON vraagt van u een bevestiging dat u alsnog ("te laat") dit s.e.-cijfer wilt invoeren.

1.3. Examen doen in twee kunstvakken

In het profiel Cultuur en Maatschappij kan de kandidaat examens afleggen in twee kunstvakken. Bijvoorbeeld kunst (muziek) in het profieldeel en kunst (dans) in het vrije deel. Vanwege het identieke centraal examen is daarvoor een nadere regeling nodig. Het is immers weinig zinvol om twee keer hetzelfde centraal examen af te leggen. De regeling is vastgelegd in de examenprogramma's van de vakken, te raadplegen op www.examenblad.nl.

De regeling

In het kort is de regeling als volgt.

Het bevoegd gezag kan de kandidaat uit het profiel Cultuur en Maatschappij toestaan om naast het kunstvak in het profieldeel, in het vrije deel een tweede kunstvak te volgen. In het tweede kunstvak wordt examen afgelegd volgens het vastgestelde examenprogramma. Echter, de stof voor het centraal examen (die identiek is aan die in het kunstvak uit het profieldeel) vervalt dan. In plaats daarvan krijgt de kandidaat aanvullende opdrachten in het kader van het schoolexamen. Die aanvullende opdrachten dragen er zorg voor dat de omvang van het vak, ook na het wegvallen van de c.e.-stof, voldoende blijft voor de vulling van het vrije deel.

Het vak heeft in deze vorm dan *uitsluitend* een schoolexamen.

De uitvoering

De school zorgt allereerst voor (in het pta beschreven) aanvullende opdrachten voor het uit te breiden vak; inclusief de weging van de beoordeling van deze aanvullende delen.

Bij de uitslagbepaling is het tweede kunstvak een vak met uitsluitend een schoolexamen. Het schoolexamencijfer, dat tegelijk met de overige schoolexamencijfers in BRON wordt ingevoerd, is tegelijkertijd (na afronding) het eindcijfer.

Op de *cijferlijst* staat een schoolexamencijfer als geheel getal, de kolom voor het cijfer voor het centraal examen is onbruikbaar gemaakt en het eindcijfer is opnieuw het schoolexamencijfer, als geheel getal.

Schooladministratiepakketten maakten in het examenjaar 2009 geen onderscheid tussen deze vorm van het kunstvak en de standaard vorm met een centraal examen. Immers, er is geen afwijkende vaknaam en vakcode voor vastgesteld. Hetzelfde gold voor BRON. Dat betekent dat in zo'n geval het schooladministratiepakket respectievelijk BRON voor de uitslag een c.e.-cijfer verwacht. Daar kan dan als fictief c.e.-cijfer nogmaals het s.e.-cijfer worden ingevoerd. Eindcijfer en uitslag zijn daarmee kloppend. De cijferlijst moet (bijvoorbeeld via export naar een tekstverwerker) handmatig worden aangepast. In de Maartmededeling 2010 zal worden aangegeven of deze *work around* in 2010 bij BRON nog nodig is.

Staat vooraf vast welk vak in het profieldeel zit en welk in het vrije deel?

Dat mag, maar hoeft niet. Als de kandidaat voor beide vakken aanvullende opdrachten doet (een vergroting van het schoolexamen is nergens verboden), dan zijn zij bij de vaststelling van de uitslag uitwisselbaar. Het cijfer van het centraal examen kan aan elk van beide vakken worden vastgeplakt. Het vak dat daarvoor wordt aangewezen, is daarna het profielvak. Omdat de profielvakken in de uitslagbepaling geen aparte positie meer hebben, zal een omwisseling overigens zelden van invloed zijn op de uitslag.

2. Bezemkandidaten ckv2 vwo

Voor het vak ckv2 werd in het kader van het schoolexamen door de CEVO een afsluitende toets ter beschikking gesteld. Met ingang van 2009 (havo) en 2010 (vwo) zijn de deelvakken ckv2 en ckv3 en het combinatievak ckv2,3 vervangen door de kunstvakken kunst (drama), kunst (dans), kunst (muziek) en kunst (beeldende vormgeving). In 2010 kunnen echter op scholen nog kandidaten vwo-examen afleggen in de tweede fase 'oude stijl' (bezemkandidaten). Vanaf 2010 wordt echter geen schoolexamentoets ckv2 vwo meer ter beschikking gesteld.

Scholen kunnen zich allereerst afvragen of zij zo'n toets nodig hebben. Als dat het geval is, kan onder voorwaarden het centraal examen kunst (drama etc) vwo, oftewel de toets kunst (algemeen) vwo, worden gebruikt als eindtoets ckv2 vwo in het kader van het schoolexamen.

Is de centrale eindtoets nodig en zinvol?

In veel gevallen zal het niet nodig zijn om een oplossing te vinden voor de eindtoets ckv2.

In het VAVO of bij het staatsexamen mag worden 'gesprokkeld', met andere woorden een in 2009 behaald voldoende eindcijfer van een vak kan blijven staan.

Op andere scholen mag niet worden gesprokkeld. Kandidaten die in 2009 zijn afgewezen, moeten in 2010 een volledig examen afleggen. Alle centrale examens moeten over. Echter, bij het schoolexamen bepaalt het bevoegd gezag wat over moet. Een logische regel.

Immers, delen van het schoolexamen kunnen in klas 4 of 5 zijn afgesloten en het is op zijn minst een heel gedoe als een gezakte kandidaat die allemaal over zou moeten doen. Omdat ckv2 een vak is met uitsluitend een schoolexamen, geldt deze regel ook voor alle onderdelen van ckv2.

Wat betekent dat voor vwo-bezemkandidaten in 2010?

Het bevoegd gezag kan besluiten dat het (voldoende) eindcijfer voor ckv2 in zijn geheel blijft staan.

Het bevoegd gezag kan ook besluiten dat onderdelen over moeten, maar dat het resultaat van de in 2009 gemaakte eindtoets blijft staan.

Het bevoegd gezag kan besluiten dat de school een eigen eindtoets maakt, eventueel gebruik makend van oude toetsen ckv2.

Het bevoegd gezag kan tenslotte besluiten dat in het schoolexamen van de kandidaat die in 2010 examen in ckv2 doet, geen eindtoets voorkomt.

En als de toets nodig en gewenst is, wat dan?

Kortom, in veel gevallen zal een speciale eindtoets ckv2 niet nodig zijn. Als dat echter wel nodig of gewenst wordt geacht, dan mag de school het centraal examen kunst (algemeen) voor dat doel inzetten. Dat is inhoudelijk mogelijk, want het examenprogramma voor het centraal examen kunst (algemeen) vertoont grote overeenkomst met het examenprogramma voor ckv2.

Voorwaarden en aandachtspunten daarbij zijn:

1. De toets mag alleen worden afgenomen op het voor kunst (algemeen) in het rooster voor het centraal examen vermelde moment.
2. De kandidaat heeft dan voor dit vak het schoolexamen nog niet afgerond op het moment dat hij aan het centraal examen (voor andere vakken) deelneemt. Omdat dat niet zijn schuld is, is er een wettige reden: de school kan hem toestaan aan het centraal examen deel te nemen.
3. De toets kunst (algemeen) is voor deze kandidaat een schoolexamentoets. Externe tweede correctie is dus niet voorgeschreven (maar ook niet verboden). De school stelt zelf aan de hand van het correctievoorschrift het cijfer vast. Ook de weging van dit onderdeel binnen het schoolexamen is aan de school.

4. Een aandachtspunt is nog de herkansing in het kader van het schoolexamen. Voorkomen moet worden dat de kandidaat na afname van de toets kunst (algemeen), zijn eindtoets ckv2 dus, een herkansing in het kader van het schoolexamen voor een ander vak kan claimen. De gangbare tekst van veel herkansingsregelingen zou zo'n mogelijkheid openen. En dat is niet gewenst omdat de andere schoolexamencijfers bij aanvang van het centraal examen wél vaststaan.
Een praktische oplossing is: de herkansing eindtoets ckv2 loskoppelen van de rest. De kandidaat heeft recht op (bijvoorbeeld) één herkansing voor één vak in de laatste se-periode, én heeft recht op herkansing van de eindtoets ckv2. Een *last minute* versoepeling van de regeling waartegen de kandidaat geen bezwaar zal maken. Voor de herkansing van de eindtoets ckv2 kan dan het tweede tijdvak van het centraal examen kunst (algemeen) worden gebruikt.
5. De bezemkandidaat heeft, zoals altijd, recht op herkansing van één centraal examen. Het benutten van een eventueel geboden herkansing van ckv2 verandert daar niets aan. Voor hem is ckv2 een schoolexamen. Hij heeft dus daarnaast, anders dan zijn klasgenoten in de vernieuwde tweede fase, recht op de herkansing van één centraal examen voor een ander vak.

3. Een centraal examen met en/of op de computer

3.1. Inleiding

De vakken kunst (drama), kunst (dans), kunst (muziek), kunst (beeldende vormgeving) en kunst (algemeen) zijn op het havo en vwo de eerste vakken met een centraal examen dat via de computer wordt afgenomen.

In 2009 en de eerste jaren erna bestaat het computerexamen in twee smaken.

Allereerst het computerexamen in Authorware, bij veel scholen bekend van ckv2. De computer fungeert daarbij als multimediaal middel voor het presenteren van het examen. De kandidaten antwoorden echter op papier, ook de correctie gaat zoals bij papieren examens gebruikelijk.

Daarnaast wordt het examen sinds 2009 als pilot aangeboden in ExamenTester, speciaal voor onze centrale examens door Cito ontwikkelde software. Bij een examen in ExamenTester is sprake van volledige *computer based testing*. Dat wil zeggen dat niet alleen de content multimediaal op de computer wordt gepresenteerd, maar de kandidaten voeren ook hun antwoorden met muis en toetsenbord in. Ook de eerste en tweede correctie gebeurt op de computer.

In de publieksnotitie 2008 van de CEVO over het beleid ten aanzien van computerexamens (zie www.cevo.nl) wordt uiteengezet waarom voor de toekomst van computerexamens wordt uitgegaan van *computer based testing* (dus het huidige ExamenTester en de opvolgers daarvan). Een belangrijke reden is uniformiteit: scholen moeten niet bij verschillende examens te maken krijgen met verschillende systemen van digitale afname. Daarbij is een gesloten systeem van computer based testing zoals ExamenTester veel beter te beveiligen dan een relatief open systeem als het huidige Authorware. Door kandidaten wordt het gebruik van het toetsenbord voor invoer van antwoorden als positief ervaren en door docenten de automatische optelling van toegekende scores en de automatische verzending van scores naar Cito (waardoor WOLF vervalt).

In 2009 is op een dertigtal geselecteerde pilotscholen het centraal examen kunst (algemeen) havo afgenomen in ExamenTester. De uitkomsten van deze pilot waren positief zodat besloten is in 2010 een uitgebreidere pilot te laten plaatsvinden. Het examenjaar 2010 is in tegenstelling tot eerdere berichtgeving geen overgangsjaar: het is nog te vroeg om alle scholen vrij tussen beide versies te laten kiezen. De in 2010 experimenterende scholen, krijgen de 'oude' Authorwareversie als *fall back*.

3.2. Organisatie en de afname van digitale examens

Een niet-digitaal breed kunstexamen is eigenlijk ondenkbaar. Alleen via de computer komen de rijke audiovisuele aspecten van de verschillende kunstvakken in een examen voldoende tot hun recht. Een centraal examen op de computer is echter wel in zijn opzet en organisatie complexer dan een papieren examen. Een gedegen voorbereiding is van groot belang. Daarom ontvangen alle scholen met examenkandidaten kunst (drama/muziek/dans/beeldende vormgeving/algemeen) voor het examenjaar 2010 in december 2009 een informatiepakket met handleidingen en een (voorbeeld)examen van de reguliere vorm van het examen.

3.2.1 Keuze extra examenzitting eerste tijdvak

Voor afname van digitale examens op school is een aantal computers nodig dat gelijk is aan het aantal kandidaten plus 10% extra als reserve. Met quarantaine is het mogelijk om het examen in twee groepen van kandidaten na elkaar af te nemen. Hierbij geldt dat het aantal computers gelijk is aan het aantal kandidaten van een groep plus 10% extra als reserve.

In 2010 is op het havo optimale quarantaine bij kunst niet overal mogelijk omdat in het rooster na het kunstexamen 's middags wiskunde A en B zijn geplaatst. Op het vwo staan 's middags de vakken Russisch en het vak muziek 'oude stijl' gepland, deze vakken zullen waarschijnlijk een optimale quarantaine niet in de weg staan.

Er is rekening gehouden met de mogelijkheid dat scholen niet de beschikking hebben over voldoende computers. Daarom is naast de reguliere examenzitting in een extra examenzitting voorzien met afzonderlijke examenopgaven. Scholen die deze extra examenzitting nodig hebben, kunnen dat melden via het reguliere bestelformulier van de Informatie Beheer Groep (IB-groep).

De opgaven voor zowel de reguliere als de extra examenzitting eerste tijdvak dienen geheim te blijven tot na afloop bij havo van de reguliere examenzitting en bij vwo van de extra examenzitting eerste tijdvak. Zie ook 3.2.7.

3.2.2 Testen en testen

Alleen door oefening, deels op dezelfde schaal als in het centraal examen, wordt zichtbaar waar mogelijke problemen kunnen zitten, in het netwerk van de school, in conflicterende aanwezige programma's of wat dan ook. Het grondig testen van de afname door de school is daarom een eerste vereiste. Hoewel noch ExamenTester noch Authorware een beroep doet op zeer specifieke computervaardigheden, hechten ook kandidaten eraan dat zij met de examenvorm hebben kunnen oefenen. Het belang van de school en dat van de kandidaat valt hier fraai samen.

3.2.3 Beveiliging

In ExamenTester is de beveiliging geïntegreerd. De examensecretaris bepaalt wanneer het examen wordt vrijgegeven (en raadpleegt daarvoor het examenrooster). Mocht een kandidaat op slinkse wijze vooraf toegang tot een examenbestand veroveren, dan zal hij ontdekken dat het versleuteld is.

De reguliere examens in Authorware zijn minder sterk beveiligd. Het examen wordt daarom niet lang van tevoren geïnstalleerd, en na de installatie moet tot de afname worden voorkomen dat kandidaten toegang tot de computers krijgen.

3.2.4 Onregelmatigheden bij afname

In beginsel gelden bij digitale examens dezelfde regels ten aanzien van onregelmatigheden bij afname van het centraal examen als bij papieren examens: er dient voor te worden gezorgd dat de kandidaat slechts eigen werk produceert en inlevert. Maar de iets andere context van de digitale examens leidt tot iets andere aandachtspunten.

Voorkomen moet worden dat de kandidaat toegang heeft tot verboden informatie in de computer of het netwerk, zoals e-mail, internet, een encyclopedie en dergelijke. Bij ExamenTester is een en ander effectief geblokkeerd. Bij Authorware vergt dit enig denkwerk en enig handelen van de systeembeheerder. Goed toezicht blijft in alle gevallen belangrijk.

Net als bij papieren examens mogen kandidaten ook niet bij digitale examens elkaars werk zien. Bij Authorware betekent dit dat kandidaten niet op elkaars papier kunnen kijken. Bij ExamenTester moet ook worden voorkomen dat ze op elkaars scherm kunnen kijken.

Een onregelmatigheid waar de kandidaat geen schuld aan heeft, is computerfalen. Hier kan bijvoorbeeld gedacht worden aan uitval van een computer. Zowel bij Authorware als bij ExamenTester kan de kandidaat dan het werk hervatten aan een van de reservecomputers. Bij ExamenTester worden de centraal opgeslagen door de kandidaat ingevoerde gegevens gebruikt, bij Authorware staat het tot nu toe gemaakte werk op papier.

En een grote, lang durende storing? Bij goede voorbereiding is de kans daarop gering. Mocht het zich toch voordoen, dan valt het in dezelfde categorie als een falende afname van een papieren examen (doordat de verkeerde envelop wordt opengemaakt, het dak van de zaal afwaait, of wat dan ook). De kandidaat krijgt een tweede kans, in het tweede tijdvak met behoud van het recht op herkansing.

Informatie over de voorbereiding, systeemeisen en de afname van het examen kunst (algemeen) met Authorware vindt u op <http://compex.cito.nl> als u kiest voor 'kunstvakken'. Hier vindt u ook de informatie over de voorbereiding, systeemeisen en de afname van het examen kunst (algemeen) met ExamenTester, kies voor 'beeldschermexamens'. De handleidingen op papier bij Authorware inclusief een (voorbeeld)examen worden in december voorafgaande aan het examenjaar aan alle scholen verstuurd.

3.2.5 Systeemeisen

De systeemeisen voor de examens kunst in Authorware staan in de "Handleiding voor de systeembeheerder" op <http://compex.cito.nl>, kies 'kunstvakken'.

De systeemeisen voor ExamenTester staan in de handleiding "Installatie handleiding voor de systeembeheerder ExamenTester 2.8" op <http://compex.cito.nl>, kies 'beeldschermexamens'.

3.2.6 Toezending materialen

Alle scholen ontvangen in december voorafgaande aan het examenjaar van Cito een pakket met een (voorbeeld)examen Authorware en twee handleidingen, één voor de systeembeheerder en één voor de examensecretaris. Aan de hand van dit materiaal kunnen scholen die niet aan de pilot met ExamenTester meedoen de Proef op de Som nemen (grootschalige test). Omdat het examen in Authorware voor de pilotscholen kunst (algemeen) met ExamenTester als *fall back* geldt, adviseren wij de pilotscholen dringend om ook met Authorware te oefenen. Bovendien wordt het tweede tijdvak uitsluitend in Authorware afgenomen, zodat de herkanser met deze iets andere vorm ook in aanraking komt.

Met de reguliere zending van alle opgaven vanuit de IB-Groep via Brinks ontvangen alle scholen de opgaven incl. CD-ROM's van de examens in Authorware, reguliere examenzitting.

Scholen die hebben aangegeven dat zij de extra examenzitting eerste tijdvak nodig hebben, ontvangen de opgaven voor de extra examenzitting in kandidaat-aantallen. De overige scholen ontvangen één exemplaar van de opgaven voor de extra examenzitting.

De ExamenTester pilotscholen ontvangen bovendien in april 2010 van Cito een dvd met de packages (examenbestanden) van de examens kunst (algemeen), het betreft hier het examen voor de extra examenzitting en het examen voor de reguliere examenzitting eerste tijdvak.

3.2.7 Aandachtspunten bij de extra examenzittingen 2010:

1. Oorspronkelijk was het rooster voor zowel havo als vwo voorzien van een reserve datum aan het einde van de examenperiode. Om verschillende redenen is dit aangepast. De extra examenzitting is nu voor havo een dag voor de reguliere examenzitting geplaatst en voor vwo een dag na de reguliere examenzitting geplaatst. De data van deze extra examenzittingen eerste tijdvak zijn: **havo 17 mei 9.00-12.00 uur** en **vwo 20 mei 13.30-16.30 uur**. De publicatie van de correctievoorschriften van de reguliere en extra examenzittingen volgt na de laatste examenzitting eerste tijdvak.

Examenzittingen havo eerste tijdvak 2010:

Maandag 17 mei	9.00-12.00 uur	Extra examenzitting
Dinsdag 18 mei	9.00-12.00 uur	Reguliere examenzitting
Dinsdag 18 mei	16.30 uur	Publicatie opgaven en correctievoorschriften
Woensdag 2 juni	9.00-12.00 uur vervalt!	Reserve datum vervalt!

Examenzittingen vwo eerste tijdvak 2010:

Woensdag 19 mei	9.00-12.00 uur	Reguliere examenzitting
Donderdag 20 mei	13.30-16.30 uur	Extra examenzitting
Donderdag 20 mei	16.30 uur	Publicatie opgaven en correctievoorschriften
Woensdag 2 juni	13.30-16.30 uur vervalt!	Reserve datum vervalt!

2. De scholen die van de extra examenzitting gebruik maken, zijn er zelf verantwoordelijk voor dat kandidaten weten wanneer zij worden verwacht. Er is voor gekozen om de extra examenzitting in onder andere de Examenkrant niet op te nemen, dit om verwarring bij kandidaten op scholen die deze zitting niet benutten te voorkomen.
3. Scholen die zich voor de extra examenzitting hebben aangemeld, zijn vrij in de verdeling van kandidaten over beide zittingen.
4. De opgaven voor zowel de reguliere als de extra examenzitting eerste tijdvak dienen geheim te blijven tot na afloop bij havo van de reguliere examenzitting en bij vwo van de extra examenzitting eerste tijdvak.
5. De extra examenzitting heeft afzonderlijke examenopgaven, met een eigen schaalengte en een eigen normeringsterm. Het examen lijkt net zo veel of net zo weinig op dat van de reguliere examenzitting als twee examens van een eerste en tweede tijdvak.
6. Het reguliere moment is niet een reservemoment voor de extra examenzitting of andersom. Het is dus niet toegestaan dat een kandidaat wordt opgegeven voor de extra examenzitting, niet komt opdagen, en dan een extra kans krijgt op het reguliere moment. Evenmin is de reguliere examenzitting een tweede kans bij computerfalen tijdens de extra examenzitting of andersom. Voor de extra examenzitting gelden dezelfde regels als bij alle andere centrale examens: gaat er iets fout waardoor de afname niet plaatsvindt (bijvoorbeeld doordat de kandidaat niet verschijnt, of doordat het verkeerde werk is uitgedeeld), dan kan de kandidaat inhalen in het tweede tijdvak.
7. Bij de pooling van de tweede correctie wordt met de extra examenzitting geen rekening gehouden. Dat kan ook niet, omdat scholen vrij zijn in de verdeling van de kandidaten. Een school die zelf de extra examenzitting niet benut, kan wel werk van de extra examenzitting ter tweede correctie krijgen. Alle scholen krijgen daarom ten minste één exemplaar van de opgaven van de extra examenzitting.

8. Omdat de extra examenzitting een eigen schaallengte en een eigen normeringsterm heeft, moeten scholen die van beide zittingen gebruik maken ermee rekening houden dat zij bij een en hetzelfde vak in hetzelfde tijdvak met twee normeringstermen en schaallengtes moeten werken. Als het schooladministratiepakket dat niet toestaat, kan de school voor een van beide zittingen of voor beide 'handmatig' de cijfers met de omzettingstabel uit de scores afleiden. Als het schooladministratiepakket ook dat niet toestaat (hoewel dat ook bij de aangewezen vakken in het tweede tijdvak nodig is), dan moet de school aan de hand van een fictieve schaallengte en een fictieve normeringsterm fictieve scores invoeren om tot het juiste cijfer te komen.

Een school gebruikt beide zittingen, met hun eigen normeringsterm en schaallengte. Aan de hand van de verstrekte omzettingstabel kan de school handmatig van alle kandidaten het juiste cijfer voor het centraal examen berekenen. Dat cijfer kan i.h.a. direct in het schooladministratiepakket worden ingevoerd, dus zonder invoering van schaallengte, normeringsterm en score. Mocht het schooladministratiepakket deze directe route blokkeren, dan is de handelwijze als volgt. Voor alle kandidaten wordt de schaallengte op 90 gezet en de normeringsterm op 1,0. Daarna stelt u van alle kandidaten een fictieve score vast, als volgt: Bij het cijfer 6,4 hoort fictieve score $64 - 10 = 54$. In het schooladministratiepakket wordt nu een keer de fictieve schaallengte en de fictieve normeringsterm ingevoerd, en voor alle kandidaten afzonderlijk de fictieve score. Foutloos zal het systeem daarna uit deze fictieve gegevens het al bekende juiste cijfer berekenen.

Het tweede tijdvak kent maar één examenzitting. Het is de bedoeling dat in 2010 het tweede tijdvak zoals bij de kunstvakken gebruikelijk een 'aangewezen vak' wordt: afname door de staatsexamencommissie op enkele centrale plaatsen in het land. De definitieve beslissing daarover wordt voor alle vakken genomen voor de publicatie van de Maartmededeling 2010.

4. Kandidaten met een beperking

Net als bij papieren examens hebben ook bij digitale examens kandidaten die door de vorm van het examen hinder ondervinden van hun beperking, recht op aanpassing.

4.1 *Dyslectische kandidaten*

Voor dyslectische kandidaten zijn de standaard oplossingen bij de reguliere vorm van het examen auditieve ondersteuning (daisy-audio-cd of spraaksynthese met behulp van de pdf), een vergroting van de opgave (tekst CD pdf) en verlenging van de examentijd met maximaal 30 minuten. Anders dan in 2009 wordt in 2010 (indien besteld) ook bij de examens in Authorware de papieren tekst als pdf en daisy-audio-CD geleverd. Bij de afname van het examen in ExamenTester dyslexie-versie kan de examenkandidaat kiezen voor verklanking van de tekst van de opgaven en heeft een kandidaat eveneens recht op verlenging van de examentijd met maximaal 30 minuten.

4.2 *Kandidaten met een visuele beperking*

Kandidaten met een visuele beperking die recht hebben op auditieve ondersteuning kunnen net als dyslectische kandidaten gebruik maken van een daisy-audio-cd. Bij de reguliere versie van het examen in Authorware is er dus geen 'voorleesknoop' voor de korte teksten op scherm, bij het examen in ExamenTester kan wel gekozen worden voor verklanking van de tekst van de opgaven. Zie ook 4.4.

4.3 *Kandidaten met een auditieve beperking*

Papieren examens zonder filmfragmenten en geluidsopnamen zijn door kandidaten met een auditieve beperking uitstekend te maken. Bij dit digitale centrale examen kunst is dit afhankelijk van de mate van de beperking niet zonder meer mogelijk. Zie ook 4.4.

4.4 *Kandidaten met een ernstige visuele of auditieve beperking*

Voor kandidaten met een ernstige visuele of auditieve beperking geldt dat sommige onderdelen van de inhoud niet haalbaar zijn. De directeur heeft geen bevoegdheid om aan de inhoud te komen. Doet zich dit voor, dan moet de school contact opnemen met de IB-groep, examens@ib-groep.nl, en vragen om aanwijzing van een staatsexamengecommitteerde die met de eigen docent het examen zo aanpast dat de inhoud hanteerbaar is en het niveau gehandhaafd blijft (n.b. dit is de methode die al jaren wordt toegepast bij blinde kandidaten bij onder meer de wiskundevakken en aardrijkskunde). Overigens verdient het wellicht aanbeveling om te onderzoeken of voor deze kandidaten het "oude" kunstvak beter geschikt is. Het is voorstelbaar dat een centraal examen muziek voor een blinde kandidaat maakbaarder is dan het brede kunstexamen. En hetzelfde geldt voor het examen beeldende vormgeving bij een dove kandidaat.

5. Waar vind ik wat?

De examenprogramma's kunst (drama), kunst (dans), kunst (muziek), kunst (beeldende vormgeving) en kunst (algemeen), en de syllabi ten behoeve van het centraal examen vindt u op: www.examenblad.nl.

Algemene richtlijnen voor afname computerexamens vindt u op: www.cevo.nl (vanaf 1 oktober op www.cve.nl).

Handleidingen voor afname computerexamens in Authorware inclusief systeemeisen vindt u op: <http://compex.cito.nl>.

Handleidingen, activiteitenplanning, systeemeisen ExamenTester vindt u op: <http://compex.cito.nl>.